

Ormancılıkta Ürün Kavramı¹

Yavuz Özhan Türker

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Hukuku Anabilim Dalı
34473 Bahçeköy/İstanbul

Tel: 0532 500 09 16, e-mail: ozhan_turker@yahoo.com

Kısa Özet

Çalışmanın amacı olarak, orman ürünlerinin saptanması ve bu ürünlerden Türkiye ve Dünya'daki yararlanmaların usul ve esaslarının belirlenmesi ve bunların karşılaştırılması saptanmıştır.

Ormanların maddesel kapsamı detaylıca açıklanarak, hem Medeni Kanun'a hem de Orman Kanunu'na göre incelenmiştir.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ormancılıkta nelerin ürün sayıldığı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ormanların doğal ve hukuki ürünlerinin neler oldukları saptanmıştır. Doğal ürünlerinin de asli doğal ürün ve yan doğal ürün olarak ikiye ayrıldıkları belirtilmiştir.

Başta Avrupa Birliği Ülkeleri olmak üzere diğer ülkelerin neleri ürün saydıkları araştırılmış ve bu ürünlerden yararlanma usulleri incelenmiştir.

Çalışmanın son aşamasında da konu ile ilgili genel bir değerlendirme yapılarak bazı sonuçlar ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Semere, doğal ürün, hukuki ürün

1. Giriş

Ürün, kelime anlamı olarak değişik anlamlar içermektedir. Çalışmanın konusu olan ürün, Eski Türk Medeni Kanunu'ndaki semere kelimesinin karşılığı olan üründür. Ürün kelimesi temelde birbirine benzeyen anlamlar taşımakla birlikte, değişik çalışma alanlarında farklı anlamlar içermektedir. Çalışmanın bu aşamasında ürün kavramının genel anlamda, hukuki anlamda ve ormancılık tekniği açısından ne ifade ettiği irdelenecektir.

Yayın Komisyonuna sunulduğu tarih: 13.03.2008

Yayına kabul edildiği tarih: 18.08.2008

¹ I.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından 28.06.2007 tarihinde kabul edilen yüksek lisans tezinin özettir.

1.1. Genel anlamda ürün kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (Anonim, 2006)'nde ürün kelimesi dört farklı anlam ile tanımlanmaktadır. Bunlardan birincisinde ürün; "Doğadan üretilen elde edilen şey, mahsul" olarak tanımlanmaktadır. Orman ve tarım ürünleri gibi doğal kaynaklardan elde edilen her ürün bu kapsama girmektedir. Ürünün ikinci anlamı, "Bir tutum ve davranışın ortaya çıkardığı şey" olarak ifade edilmektedir. Buna hukuki işlemler sonucu elde edilen şeyler örnek olarak verilebilir. Bir taşınmazdan elde edilen kira geliri gibi hukuki ürünler bu tanım kapsamına girmektedir. Ürün üçüncü olarak, "Türlü endüstri alanlarında ham maddenin işlenmesi ile elde edilen şey" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma giren ürünler, endüstrinin çeşitli alanlarında belirli işlemler sonucu elde edilen ürünlerdir. Şeker pancarının önce şekere, daha sonra da karamela dönüşmesi bu tanımda anlatılan ürüne örnektir. Ürün kelimesinin dördüncü ve son karşılığı "Eserler"dir. Eser kelimesi farklı alanlarda farklı şeyleri karşılamaktadır. Sanat eserleri, fikri eserler buna örnek olarak verilebilir.

1.2. Hukuksal açıdan ürün kavramı ve kapsamı

Ürün kelimesinin en basit anlamı ile bir şeyden elde edilen fayda, mahsul, gelir anlamları taşıdığına daha önce de değinilmiştir. Doktrinde Akipek (1972) de ürünü "maddi veya gayri maddi bir maldan belirli aralıklarla elde edilen hasılat ve iktisadi gelir" olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte ürün; eşyanın kendinde veya iktisadi değerinde bir eksilme, azalma olmadan meydana getirdiği yeni eşyalardır (Akipek, 1972). Ürün kavramı ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki eşyanın doğal yapısından oluşan doğal ürün, diğeri ise bir hukuki işlem sonucunda meydana gelen hukuki üründür.

1.2.1. Doğal ürün

Doktrinde doğal ürün, Türk Medeni Kanunu (TMK)'ya dayanarak, bir şeyin belirli zamanlarda meydana getirdiği ve örf ve adete göre o şeyden özgülendiği amaca göre elde edilmesi uygun görülen ürünler olarak tanımlanmıştır (Esmer, 1967, Velidedeoğlu, 1969, Karahasan, 1991 ve Esener ve Güven, 1996). Doğal ürünler pek çok yazarın yaptığı gibi hakiki anlamda doğal ürün ve hasılat olmak üzere iki kısma ayrılacaktır. Ayrıca çalışmanın konusu olan orman ürünlerine uygunluğu açısından da ayırımın bu şekilde yapılması uygun olacaktır. (Hasılatın temelde doğal ürün olmakla birlikte bütünleyici parçaya benzer özellikler taşıdığı da görülmektedir.)

1.2.1.1. Hakiki anlamda doğal ürünler

Hakiki anlamda doğal ürünler tamamen kanunda belirtilen özellikleri taşıyan ürünlerdir. TMK'nın 685. maddesine göre bu tip ürünlerin başlıca iki özelliği bulunmaktadır. Bunlar ürünün dönemsel olarak elde ediliyor olması ve özgülendiği amaca göre adetler gereği ondan elde edilmesinin uygun görülmesi şeklindedir.

1.2.1.2. Hasılat

Hasılat, genellikle arzın altında veya üstünde çok bol miktarda bulunduğundan kendisinden uzun bir süre içinde faydalanmak mümkündür. Asıl eşyadan onun özüne zarar vermeden ayrılması da mümkün değildir. Ancak asıl eşyadan ayrılırken onun tahrip olması, onun belirli bir eşya olma niteliğini veya iktisadi değerini önemli ölçüde azaltacak, ortadan kaldıracak derecede de değildir (Akipek, 1972). Hasılatın üç özelliği vardır. Hasılat asıl eşyadan belirli aralıklarla elde edilen ve yenilenmesi mümkün olmayan doğal ürünlerdir, asıl eşyadan uzun zaman yararlanmayı sağlayacak kadar çok olmalıdır ve ancak asıl eşyanın özgülendiği amaca veya aradaki anlaşmaya uygun olarak elde edilen doğal ürünlerdir (Akipek, 1972).

1.2.2. Hukuki ürün

Hukuki ürüne doktrinde detaylı olarak yer verilmemiş, çok az kaynakta tanımlanmıştır. Hukuki ürün genel olarak; "Bir eşyadan veya bir alacaktan bir hukuki işlem dolayısıyla elde edilen dönemsel edinimlerdir" şeklinde tanımlanmıştır (Oğuzman ve ark., 2004). Hukuki işlem kısaca "Kendisine hukuksal sonuçlar bağlanabilen işlemler" olarak tanımlanabilir.

Ürün kavramına mevzuatımızda sıkça yer verilmiş ve Türk Medeni Kanunu'nun değişik yerlerinde bahsedilmiştir. TMK'nın Eşya Hukuku bölümünün Mülkiyet kısmında ürün kavramı açıkça tanımlanmıştır. Borçlar Kanunu'nun değişik maddelerinde de doğrudan ya da dolaylı olarak ürün kavramına göndermeler yapılmıştır.

1.3. Ormanlık tekniği açısından ürün kavramı

Ormanlık uygulamaları açısından ürün kavramı ana ve yan ürünler olmak üzere ikiye ayrılır. Ormanların ana ürünü ağaçların kesilmesi ile elde edilen odun hammaddesidir. Yan ürünlerini ise reçine, sıgla yağı, balzami yağ ve katran, palamut, ıhlamur çiçeği, mantar, mazı kozalağı, orman ağacı tohumları, kabukları, meyveleri, çiçekleri, yaprakları, diğer orman bitkilerine ait yaprak, çiçek, kök, soğan, ur ve her çeşit orman örtüsü oluşturur. Av hayvanlarının, orman içi suların ve orman içi madenlerin ise orman ürünü olup olmadıkları tartışmalıdır. Bu konuya çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

Bunların yanında ormanların manevi ürünlerinin de olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ormanlar, bir çok koruma ve çevresel fonksiyonları da yerine getirmektedir. Ormanlar, buldukları yerlerde zararlı gazların etkilerini azaltarak veya toprağın taşınmasını önleyerek o yerin yaşam kalitesini arttırmaktadır. Bu faydalar ormanların hizmet fonksiyonu olarak ortaya çıkmaktadır.

2. Bulgular

TMK'da ki ürün tanımında geçen doğal ve hukuki ürünleri ormanlarda görmek mümkündür. Çalışmanın bu bölümünde ormanların hukuksal ürünlerinin nasıl oluştuğuna ve ormanların asli ve yan ürünlerinin neler olduğuna değinilecektir. Ancak ürün konusuna başlamadan konunun daha iyi anlaşılması için ormancılık açısından bütünleyici parça ve eklenti kavramlarına değinmek yerinde olacaktır.

2.1. Ormancılıkta bütünleyici parça (mütemmim cüz) kavramı

Bir bileşik eşya olan ormanların asli unsuru arazidir. Orman arazisi üzerinde bulunan, kendisine veya araziye zarar vermeden ayrılması mümkün olmayan her şey bütünleyici parçadır. Bu açıklamaya göre ağaçlar, orman içindeki kaynaklar ve diğer bina ve tesisler orman arazisinin bütünleyici parçasıdır. TMK'nın 718. maddesi de ağaçların ve bitkilerin bütünleyici parça sayılacağını belirtmektedir. Çalışmanın bu aşamasında ormanların bütünleyici parçası sayılan şeyler incelenecektir.

2.1.1. Ağaçlar

Ağaçların bütünleyici parça oldukları konusunda herhangi bir tartışma yoktur. Ağaçların bütünleyici parça oldukları Türk Medeni Kanunu tarafından güvence altına alınmıştır. Ancak ağaçların hangi ana kadar bütünleyici parça oldukları tartışmalıdır. Bu konu ormanların asli doğal ürünleri başlığı altında detaylı olarak incelenecektir.

2.1.2. Binalar ve diğer tesisler

Orman Arazileri üzerine devamlı kalmak suretiyle inşa edilen binalar da orman arazisinin bütünleyici parçalarıdır. TMK'nın 718/2 maddesi bitkiler gibi yapıları da bütünleyici parça saymaktadır. Orman arazisi üzerindeki bir binanın bütünleyici parça olup olmadığını anlamak için ağaçlarda olduğu gibi, o binanın geçici olarak mı yoksa kalıcı mı yapıldığına bakmak gerekmektedir. Kalıcı yapılan binalar bütünleyici parçadırlar.

Ormancılıkta bina ve tesis olarak; idare binaları, haberleşme tesisleri, memur lojmanları, santral binası, depo binaları gibi yapılar aklı gelmektedir. Bu yapılar ormancılık hizmetlerinin yerine getirilmesi için inşa edilmişlerdir ve orman arazisinin tamamlayıcı bir parçası gibi düşünmek gerekmektedir (Ayanoğlu, 1986). Bu nedenle adı geçen yapıları orman arazisinin birer parçası olarak saymak mümkündür.

2.2. Ormancılıkta eklenti (teferruat) kavramı

Orman mülkiyeti açısından konuya bakmak gerekirse, ormandan beklenen yarar ve fonksiyonların yerine getirilebilmesi için özgülünen her türlü taşınır eşya eklentidir. Bu eşyalara örnek olarak, prefabrik binalar motorlu veya motorsuz taşıma araçları,

motorlu testere, balta kazma gibi araçlar, fidan dikilen alanların etrafını çeviren çitler ve yangın kuleleri verilebilir (Ayanoğlu, 1986).

Eklenti kavramının bütünleyici parça ve üründen farkı, ayrı olarak mülkiyet konusu olabilesidir. Ayrıca eklentiler ormandan ayrı olarak tasarruf işlemlerine konu olabilirler. Ancak yapılan işlemlerde belirtilmedikleri takdirde aslın kaderine bırakılmışlardır.

2.3. Ormancılıkta ürün kavramı ve hukuki statüsü

Ormancılıkta ürün kavramı, eşya hukukunda olduğu gibi, doğal ürün ve hukuki ürün olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal ürün de kendi arasında asli ürün (odun) ve yan ürünler (odun dışı ürünler) olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır². Yan ürünleri ise bitkisel kaynaklı olanlar ve olmayanlar şeklinde yine ikiye ayırmak mümkündür. Çalışmanın bu aşamasında ormanların hukuki ürünlerinden başlayarak, doğal ürünleri incelenecektir.

2.3.1. Ormancılıkta hukuki ürün

Bir hukuki işlem dolayısıyla elde edilen edinimlere hukuki ürün denir. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. maddesinin ilk fıkrasında orman sınırları içerisinde maden ocakları açmak ve işletmek için Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan izin alınabileceği söylenmiştir. Ayrıca, aynı maddeye 2003 yılında yapılan bir ekleme ile 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na tabi alanlarında bu amaçla 29 yıllığına kiraya verilebileceği belirtilmektedir. Bu yolla elde edilen gelirler de hukuki ürün kapsamına girmektedir.

Orman Kanunu'nun 17. maddesinin 3³. fıkrasında 2004 yılında yapılan bir değişiklikle Devlet ormanlarında enerji, petrol, doğalgaz vb. işler için kullanılacak tesislerle; eğitim ve sportif amaçlı tesislerin yapımı için kamu yararı ve zarureti halinde kırk dokuz yıllığına izin verilebileceği belirtilmektedir. Sayılan bu tesislerin Devletçe yapılan ve/veya işletilenlerden herhangi bir bedel alınmayacağı diğerlerinden ise bir

² Bugün kabul gören ormancılık anlayışlarından birine göre ise; ormanlar, seçilen "bir veya birkaç" amaç doğrultusunda yönetilmekte, bu amaçlar dışında kalan her ürün, tali ürün olarak kabul edilmektedir. Örneğin, sığla yağı üretmek amacıyla kurulmuş bir ormanın ürünü olan sığla yağı ana ürün olurken, bu ormandan elde edilen odun tali üründür.

³ 6831 sayılı Orman Kanunu Madde 17/3- (Değişik: 03.07.2004-5192/3-4 fık.) Savunma, ulaşım, enerji, haberleşme ,su,atık su, petrol, doğalgaz,altyapı ve katı atık bertaraf tesislerinin ; sanatoryum, baraj, gölet ve mezarlıkların; Devlete ait sağlık, eğitim ve spor tesislerinin ve bunlarla ilgili her türlü yer ve binanın Devlet ormanları üzerinde bulunması veya yapılmasında kamu yararı ve zaruret olması halinde, gerçek ve tüzel kişilere bedeli mukabilinde Çevre ve Orman Bakanlığınca izin verilebilir. Devletçe yapılan ve/veya işletilenlerden bedel alınmaz. Bu izin süresi kırkdokuz yılı geçemez. Bu alanlarda Devletçe yaptırımların dışındaki her türlü bina ve tesisler iznin sona ermesi halinde eksiksiz ve bedelsiz olarak Orman Genel Müdürlüğü'nün tasarrufuna geçer. Söz konusu tesisler Orman Genel Müdürlüğü veya Çevre Orman Bakanlığı ihtiyacında kullanılabilir veya kiraya verilmek suretiyle değerlendirilebilir. İzin amaç ve şartlarına uygun olarak faaliyet gösteren hak sahiplerinin izin süreleri, yer, bina ve tesislerin rayiç değeri üzerinden belirlenecek yıllık bedelle doksandokuz yıla kadar uzatılabilir. Bu durumda devir işlemleri uzatma süresi sonunda yapılır. Verilen izinler amaç dışında kullanılamaz.

gelir elde edileceği söylenmektedir. Bu yolla elde edilen geliri, ormanların hukuki bir ürünü olarak görmek mümkündür.

Orman Kanunu'nun 18. maddesinde, orman ürünlerini işleyecek fabrikalar ile taş, kum, toprak, kömür, katran, sakız gibi işletilmesinde ağaç kullanılan ocakların açılmasına izin verilebileceği belirtilmiştir. Bu izinler sonucu elde edilen gelirler de ormanların hukuki ürünü kapsamına girmektedirler.

2.3.2. Ormancılıkta doğal ürün

Orman ürünleri asli (odun) ve yan (odun dışı) doğal ürün olmak üzere ikiye ayrılmışlardır. Orman ürünlerinin ne oldukları 6831 sayılı Orman Kanunu'nda belirtilmemiştir. Ancak 14. maddede ormanlarda bazı şeylerin toplanmasını yasaklanmıştır. Yasaklanan bu şeyleri ormanların doğal ürünü olarak saymak mümkündür. Bu maddede; dikili yaş veya kuru ağaçlar, bunlardan çıkarılan kabuk, çıra, katran ve sakız, orman ağaçlarından elde edilen kömür, bunların dışında ıhlamur çiçeği, palamut, her çeşit orman örtüsü, mazı kozalağı, tıbbi ve sınai bitkiler ve tohumlarla birlikte toprak, kum ve çakıl orman ürünü olarak sayılmıştır.

Ormanların doğal ürünlerinin neler oldukları değişik yönetmeliklerde⁴ de tanımlanmıştır. Bu tanımlar birbirlerine benzemekle beraber şu ürünler orman doğal ürünü olarak sayılmıştır. Yakacak ve yapacak odun, reçine, sığla yağı gibi balzami yağ ve katran, palamut, ıhlamur çiçeği, mantar, mazı kozalağı, orman ağacı tohumları, kabukları, meyveleri, çiçekleri, yaprakları, diğer orman bitkilerine ait yaprak, çiçek, kök, soğan, ur ve her çeşit orman örtüsü ve toprağı ürün olarak sayılmıştır.

Ancak en son çıkan Orman Amenajman Yönetmeliği⁵'nde orman doğal ürünleri, üçlü bir ayrıma gidilerek bitkisel, hayvansal ve mineral kaynaklı orman ürünleri şeklinde ayrılmışlardır. Bu yönetmelikte kuş, geyik gibi av hayvanları ve orman içi sular ve madenlerinde orman ürünü olarak sayıldıkları görülmüştür.

2.3.2.1. Ormanlardaki asli doğal ürün

Ormanların asli doğal ürünü, odun maddesidir. Odun üretimi Orman Müdürlüklerince hazırlanan amenajman planlarına göre yapılır. Amenajman planlarında belirtilen ağaçların dışındakileri kesmek suçtur ve Orman Kanunu'na göre hapis cezası ile cezalandırılır.

Ağaçların hangi ana kadar bütünleyici parça sayılıp hangi andan sonra ürüne dönüşeceği kısmı tartışmalıdır. Bu konuda doktrinde farklı görüşler olduğu göze çarpmaktadır. Ayanoğlu (1986) ve Ulukut (1979) kesim anına kadar ağaçların bütünleyici parça sayılması gerektiğini belirtmiştir. Akipek (1972) de ağaçların asli eşyadan ayrılınca bütünleyici parça özelliğini kaybedeceğini söyleyerek hasıla

⁴ Orman Ürünlerine Verilecek Tezkerelere Ait Yönetmelik, Orman Ürünlerinin Tahsisli Satışları Hakkındaki Esaslarda, Orman Mühendisliği, Orman Endüstri Mühendisliği ve Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği Hakkında Kanunen Uygulanma Usul ve Esasları ile Serbest Ormancılık ve Orman Ürünleri Büro Çalışma Alanlarına İlişkin Yönetmelik, Orman Emvalinin İstihsaline Ait Yönetmelikte, Orman Ürünlerinden Faydalanmak İsteyenlere Verilecek İzinlere Ait Yönetmelik.

⁵ 5 Şubat 2008 Gün ve 26778 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

üzzerindeki mülkiyetin kazanımı konusunda, asıl eşyadan ayrılıp ayrılmadığına göre ikili bir ayırım yapmaktadır. Asıl eşyanın sahibi hasılanın da sahibidir. Ancak, asıl eşyadan ayrı olarak aynı hakka konu olabilir. Bu yolla ormanlar arzdan ayrı olarak Dikili Satış Yöntemi ile satılabilirler. Bu durumda ağaç henüz kesilmeden ürün haline gelir. Güneş (2001) de bu konuda ağaçların kesim anında bütünleyici parça özelliğini kaybederek ürün haline geleceğini belirtmektedir. Eğer bu ağaçlar orman idaresi tarafından mülk edinilecekse kesim kararının yeterli olduğunu ayrıca işletme kayıtlarına da kaydedilmelerine gerek olmadığını belirtmektedir (Güneş, 2001).

Ağacın hangi anda ürün olarak kabul edilmesi gerektiği ona karşı işlenen suçların cezalandırılması açısından önemlidir. Bütünleyici parça olan ağacın kesilmesi halinde kesen kişiye verilecek ceza, Orman kanunu'na göre belirlenir ve ağaç kesme suçu ile cezalandırılır. Ürün olarak taşınır eşya haline gelen ağacın alınması halinde ise alan kişiye verilecek ceza, Ceza Kanunu kapsamında hırsızlık suçu ile cezalandırılır (Ayanoğlu ve Güneş, 2005).

Uygulamada⁶ ağaç kesildikten sonra çalındığında hırsızlık suçu ile cezalandırılmaktadır. Bu konuda çeşitli Yargıtay kararları da vardır. Anılan kararlara örnek vermek gerekirse Yargıtay 11. Ceza Dairesi 1997 yılında verdiği bir kararda ormandan kesilmiş istihsal odununun götürülmesi halinde eski yasanın hırsızlıkla ilgili 492 maddesinin 8. bendine göre cezalandırılacağına karar vermiştir⁷. Yine başka bir kararda Yargıtay 6. Ceza Dairesi orman idaresi tarafından kesilerek yol kenarına bırakılmış odunları kamyonla yükleyerek hareket ettirdikten sonra yakalanan şahıslarında yine hırsızlık suçunu işlediklerini belirtmiştir⁸. Başka bir kararda ise orman idaresi tarafından kestirilen ve orman içinde bulunan odunlar çalındığında da hırsızlık suçunun ortaya çıktığına karar verilmiştir⁹. İncelenen Yargıtay kararlarında odunlar istiflendikten sonra çalınırlarsa eski Türk Ceza Kanunu (TCK)'nun 492. maddesinin 8. bendine göre, henüz istiflenmeden çalınırlar ise TCK'nun 491. maddesinin ilk fıkrasına¹⁰ göre cezalandırıldıkları tesbit edilmiştir. Buna karşılık fırtına gibi doğal olayların devirdiği ağaçların çalınması ise ağaç kesme suçu kapsamında değerlendirilmektedir. Kayda geçmeyen odunların çalınması hırsızlık suçuna değil ağaç kesme suçuna girmektedir.

Sonuçta kesilmesi için belirlenen ağaçların, yakın zamanda kesileceği açıktır. Ağaçların bazı durumlarda dikili haldeyken dahi satılabileceği göz önünde bulundurulduğunda, kesim kararının ağacın ürün olabilmesi için yeterli olacağı düşünülebilir.

Ormanların asli doğal ürünü olan odundan yararlanma esasları 6831 sayılı Orman Kanunu'nda¹¹ belirtilmiştir. Orman Kanunu'nun 26-44. maddeleri Devlet

⁶ 21 Şubat 1991 tarih 1991/1410 karar sayılı Yargıtay Kararı.

⁷ 11.CD. 03.03.1997-137/256 sayılı karar.

⁸ 6. CD. 04.07.1995-6645/8184 sayılı karar.

⁹ 6. CD. 13.11.1990-7191/8676 sayılı karar, bu konu ile ilgili diğer Yargıtay karar tarih ve sayıları ise; 6.CD. 11.11.1997-10792/10571, 6. CD. 23.09.1996-7921/8464, 6.CD. 01.04.1996-3666/3460, 6. CD. 15.01.1996-122/105, 6. CD. 13.09.1994-7241/7540, 6. CD. 13.06.1991-4096/4864, 6. CD. 21.02.1991-327/1410 sayılı kararlar.

¹⁰ Eski TCK m. 491/f.1- (Değişik: 9.7.1953- 6123/1 md.)- Her kim, diğerinin taşınabilir malını rızası olmaksızın faydalanmak için bulunduğu yerden alırsa altı aydan üç seneye kadar haps olunur.

¹¹ 31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunu.

ormanlarından nasıl yararlanılacağını belirtmektedir. Bir ormanda öncelikle Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesi, Uygulanması, Denetlenmesi ve Yenilenmesi Hakkında Yönetmelik esaslarına göre Orman Amenajman Planları hazırlanır. Bu planlarda ormandan çıkarılacak ağaçlar belirlenir ve daha sonra kesim işlerine geçilir. Elde edilen bu ürünün hangi şartlara göre satılacağı Orman Emvalinin Standardizasyonu ve Satış Esasları'na göre belirlenir.

2.3.2.2. Ormanlardaki yan doğal ürünler

Ormanların bitkisel kaynaklı olan ürünleri konusunda herhangi bir tartışma yoktur. Ancak bitkisel kaynaklı olmayan ürünler konusu doktrinde tartışmalıdır. Türk Medeni Kanunu bir şeyin ürün olmasını iki şarta bağlamıştır. Bunlar bir şeyin dönemsel olarak elde edilmesi yani tekrarlanabilir olması veya bir şeyin özgülendiği amaca göre adetler gereği ondan elde edilmesinin uygun görülmesidir. Doktrinde bu konuda iki görüş vardır. Bazı yazarlar bir şeyin ürün olabilmesi için yukarıdaki iki şarta da uygun olması gerektiğini söylemektedir. Diğer görüştekiler ise ürün olabilmek için iki koşuldun birinin bile gerçekleşmesini yeterli görmekteyler. Av hayvanları, sular ve madenler arasındaki görüş farklılıklarının temelini de bu nokta oluşturmaktadır.

2.3.2.2.1. Bitkisel kaynaklı orman yan doğal ürünleri

Genel olarak, reçine, sığıla yağı gibi balzami yağ ve katran, palamut, ihlamur çiçeği, mantar, mazi kozalağı, orman ağacı tohumları, kabukları, meyveleri, çiçekleri, yaprakları, diğer orman bitkilerine ait yaprak, çiçek, kök, soğan, ur ve her çeşit orman örtüsü ve toprağı ormanların bitkisel kaynaklı yan doğal ürünleri olarak sayılmışlardır. Doktrinde de Bozkurt ve ark. (1982) orman yan ürünlerini "defne yaprağı ve yağı, palamut kadehi, tırnağı ve özü, sığıla yağı ve buhur, mazi, çam fıstığı, ihlamur çiçeği, keçiboynuzu, kestane, sumak, cehri, mahlep, salep, kitre, meyan kökü ve özü, ardıç katranı ve yağı" olarak saymışlardır. Bir başka kaynaktan da 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'na dayanılarak "reçine, sığıla, çıra, şimşir, çalı, defne yaprağı, günlük ve çam fıstığı" orman yan doğal ürünü olarak sayılmıştır (Özdönmez ve ark., 1996). Başka bir tanımlamada orman yan ürünleri olarak "aromatik bitkiler, yapraklar, renk ve boya verici bitkiler, eterik yağ çıkarılan bitkiler, yem bitkileri, yiyecek amaçlı bitkiler, bal, tıbbi bitkiler, süs bitkileri, çam fıstığı, reçine, buhur, tanen ve diğer bitkiler" ormanların yan doğal ürünleri olarak sayılmıştır (Bozkurt ve ark., 1982).

Ormanların bitkisel kaynaklı yan ürünlerinden de 6831 sayılı Orman Kanunu'na göre yararlanılır. Yine bu konuyla ilgili yürürlüğe giren Orman Ürünlerinden Faydalanmak İsteyenlere Verilecek İzinlere Ait Yönetmelik'te orman ürünlerinden kimlerin yararlanabileceği belirtilmiştir.

Kanun koyucu yararlanmayı izne bağlarken ticari amaçları veya kişisel ihtiyaçları birbirinden ayrılmamıştır. Ancak belirtmek gerekir ki hukukun kanun, yönetmelik tüzük gibi yazılı kaynaklarının yanında bazı durumlarda kullanılmak üzere yazısız kaynaklarının da olduğu görülmektedir. Bu yazısız kaynaklara örf ve adet

hukuku denilmektedir. TMK'nın 1. maddesinin 2. fıkrasında¹² kanunda uygulanabilir bir hüküm olmadığında örf ve adet hukukuna göre karar verilebileceği belirtilmektedir.

Sonuç olarak, kişisel ihtiyaçlar için orman yan ürünlerinden yararlanma örf ve adet kuralları gereğince serbest bırakılmaktadır. Ancak orman yan ürünlerinden yararlanma ile ilgili gerek Orman Kanunu'nda gerekse çeşitli yönetmeliklerde hükümler bulunmaktadır. Bu nedenle orman yan doğal ürünlerinden yararlanma konusunda örf adet hukukuna göre değil, yazılı kaynaklara göre hareket etmek daha yerinde olacaktır.

2.3.2.2.2. Bitkisel kaynaklı olmayan orman yan doğal ürünleri

Bitkisel kaynaklı olmayan doğal yan ürünler; av hayvanları, orman içi sular ve orman içi madenlerdir. Çalışmanın bu aşamasında bu ürünler incelenecektir.

Av hayvanları: Av hayvanları, hayvansal kaynaklı orman ürünlerinden en önemlisidir. Bunlar da ormanlar gibi sahihsiz mallardandır. Ancak doktrinde av hayvanları genelde ürün olarak kabul edilmemektedir. Yazarların av hayvanlarını ürün olarak kabul etmemelerinin nedeni, av hayvanlarını ormanın bütünleyici parçası olarak görmemeleridir. Küley (1959), Wieland (1946) ve Akipek (1972) av hayvanlarının arazinin bütünleyici parçası olmadıklarını belirtip ürün olarak kabul etmemektedirler. Buna karşılık Feyzioğlu (1958), av hayvanlarını eski adları ile tabii semere değil, tabii mahsul saymıştır. Ancak özellikle zilyedlikle ilgili hükümler açısından kanun koyucunun, mahsullerle ürünleri aynı hükümlere bağladığını belirtmiştir. Wieland (1946), av hayvanlarını ürün saymakta, ancak kanunun belirttiği anlamda ürün olmadıklarını belirtmektedir. Bunun yanında Akipek (1972), av hayvanlarını bütünleyici parça kabul etmemesine rağmen balıkları suların bütünleyici parçası saymıştır.

Bu noktada av hayvanlarının ürün olup olmadıklarını anlamak için onların öncelikle buldukları yerin bütünleyici parçası olup olmadıklarına bakmak gerekmektedir. Doktrindeki yaygın görüşe göre av hayvanları ormanın hukuksal tanımına dahil edilmemiştir. Bunlar, üzerinde buldukları arazin bütünleyici parçası olmadıklarından ürünü de olamazlar (Güneş, 2001).

Hukukçu olmayan yazarların çalışmalarına bakıldığında av hayvanları genelde ormanların bir ürünü olarak kabul edilmişlerdir. Özügürlü ve Düzgün (2000) yaptıkları çalışmada av hayvanlarını (memeliler, kuşlar, balıklar ve sürüngenler) ürün olarak saymışlardır. Ayrıca Ulusal Ormancılık Raporu'nda da orman içi sularda yaşayan balıklar ve av hayvanları da orman ürünü olarak sayılmışlardır. Kızmaz (2000)'da yaptığı çalışmada av hayvanlarını ürün olarak kabul etmiştir. Iqbal (1995)'de ormanlarda yaşayan hayvanları, kuşları, kelebekleri ve bunların yumurtalarını, dişlerini, kemiklerini, boynuzlarını ve tüylerini ormanların odun dışı ürünleri olarak kabul etmiştir.

Orman'ın biyolojik olarak yapılan bir tanımında (Türkiye Çevre ve Orman Bakanlığı, 2006) "Ağaçlarla birlikte diğer bitkiler, hayvanlar, mikroorganizmalar gibi canlı varlıklarla toprak hava, su, ışık ve sıcaklık gibi fiziksel çevre faktörlerinin birlikte oluşturdukları karşılıklı ilişkiler dokusunu simgeleyen bir ekosistem" olarak

¹² TMK m.1/f.2- Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hakim, örf ve adet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.

tanımlanmaktadır. Günümüzde Orman Kanunu'ndaki orman tanımının yetersiz olduğu görülmektedir. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 1. maddesinde orman; "Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım yalnızca bitkiler ve arazi dikkate alınarak yapılmıştır. Ancak o alanda yaşayan diğer canlıları da ormandan ayrı düşünmek imkansızdır.

Ormanlar av hayvanları için vazgeçilmez bir yaşam ortamıdır. Aynı zamanda, ormanların da belli ölçüde av hayvanlarına ihtiyaç duyduğunu ve aralarında karşılıklı bir yaşamsal ilişki olduğunu söylemek gerekir. Akipek'in (1972) balıkları suların bütünüleyici parçası kabul ettiği gibi av hayvanları da ormanların bütünüleyici parçası kabul edilebilir. Çünkü buradaki mantık; balıkların o sudan çıktıkları zaman yaşamlarını sürdüremeyeceği gerçeğidir. Benzer şekilde bazı av hayvanlarının da sadece belirli bir bölgedeki ormanlarda yaşamlarını sürdürebildikleri de bilinmektedir. Bu hayvanlar aynı özellikleri taşıyan başka bir bölgede ki benzer ormanlarda dahi yaşamlarını sürdürememektedir. Bu açıdan bakıldığında buradaki av hayvanlarını da balıklarla aynı mantıkla düşünüp; onlarında ormanın ürünü oldukları iddia edilebilir. Av hayvanları için asli unsur da orman ekosistemi olarak kabul edilebilir.

Av hayvanlarından yararlanmayı 11 Temmuz 2003 yılında çıkan 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile düzenlenir.

Orman içi sular: Ormanların doğal yan ürünlerinden biri de orman içi sulardır. İçme suları aşında arazinin bütünüleyici parçasıdır. Ancak yer yüzüne çıktıkları andan itibaren ürün halini alırlar. Doktrinde suların ürün olup olmadıkları pek fazla tartışılmamıştır. Ancak maden suları ile ilgili iki farklı görüş bulunmaktadır. Wieland (1946) maden sularını av hayvanları gibi arazinin bütünüleyici parçası olarak görmediğinden arazinin veya ormanın ürünü olarak saymamıştır. Maden sularını mahsul olarak görmesine rağmen kanun belirttiği anlamda ürün olarak kabul edilmemesi gerektiğini, ayrı olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Berktaş (1976) ise maden sularını TMK'ya dayanarak doğal ürün kabul etmiştir. Dayandığı nokta ise maden sularının bulunduğu araziden adetler gereği ve özgülendiği amaca göre elde edilmesinin uygun görülmesidir. Wieland maden sularının bütünüleyici parça olmadıklarını ileri sürmektedir. Ancak TMK'nın 718. maddesine göre maden suları da ağaçlar gibi bütünüleyici parça sayılmıştır. Burada Berktaş'ın görüşü şu nedenle daha kabul görür niteliktedir.

Başta maden suları olmak üzere tüm kaynak sularının ürün olup olmadıkları TMK'nın 685. maddesine bakış açısına göre değişebilir. Eğer bir şeyin ürün olabilmesi için hem özgülendiği amaca göre adetler gereği asıl eşyadan elde edilmesinin uygun görülmesi hem de o şeyin dönemsel olarak tekrarlanması gerektiği kabul edilirse maden ve kaynak sularının ürün olamayacağı açıktır. Ancak diğer görüş bu iki şarttan birinin gerçekleşmesini yeterli görmektedir. Maden ve kaynak suları bu görüşe göre arzın, eğer orman arazisinde bulunuyorlarsa ormanın ürünü sayılmaktadırlar. Bu noktada açıklığa kavuşturulması gereken nokta bir eşyanın ürün sayılabilmesi için onun çok fazla miktarlarda bulunması gerekmektedir. Bu nedenle adetlerin elde edilmesini uygun gördüğü şeyler bir defalık ya da bir kez elde edilmekle bitiyorlarsa o şeyler ürün değildirler. Bir şeyin ürün olabilmesi ondan çok uzun süreler boyunca yararlanmanın

mümkün olması gerekmektedir. Maden ve kaynak sularından da uzun yıllar boyunca yararlanmak mümkündür. Bu açıdan bunları ürün olarak kabul etmek yerinde olacaktır.

6831 sayılı Orman Kanunu'na göre Devlet ormanlarındaki orman içi sular ile ilgili tüm yükümlülükler Orman Genel Müdürlüğü'nün iznine tabidir. Özel ormanlardaki sular da denetleme OGM'ye bırakılmıştır¹³. Yeraltı Suları Hakkındaki Kanun ile Orman Kanunu orman içi sulardaki yetki açısından birbirleriyle çelişkilidir. Ancak orman içi suların ormanların bir ürünü oldukları düşünülürse yetkinin kimde olduğunun Orman Kanunu'na göre belirlenmesi daha doğru olacaktır.

Orman içi madenler: Orman alanlarında bulunan madenler de ormanların doğal yan ürünlerindedir. Doktrinindeki genel görüş madenlerin ürün olduğu yönündedir. Oğuzman ve ark. (2004) madenlerin diğer ürünler gibi elde edildikten sonra tekrar oluşmadığını ancak adetini istihsal edilmesini uygun gördüğü oranda ürün sayılması gerektiğini belirtmişlerdir. Wieland (1946) ise madenleri av hayvanları ve maden sularında da olduğu gibi mahsul başlığı altında ürün kabul etmiştir. Ancak av hayvanları ve maden sularını arazinin bütünüleyici parçası olarak görmeyip, bunların kanunun belirttiği anlamda ürün olmadıklarını söylemiştir. Ama madenleri arzın bütünüleyici parçası olarak gördüğünden av hayvanları ve maden sularının dışında bırakmış ve bunları kanunda belirtildiği anlamda ürün saymıştır. Berktaş (1976) ve Esmer (1967) de madenlere Oğuzman ve ark. gibi yaklaşmışlar ve onları ürün kabul etmişlerdir. Onlar da özgülendikleri amaca göre adetler tarafından bir şeyden elde edilmesi uygun görülün edimlerini ürün kabul etmişlerdir. Ertaş (2004) ise tam olarak madenlere değinmemekle birlikte kum, taş ve çakıl gibi maddeleri aynı mantıkla doğal ürün kabul etmiştir. O da adetler gereği özgülendiği amaca göre bir şeyden elde edinilmeyi yeterli görmüştür. Ancak bu tip doğal ürünlerin asıl şeyden ayrılırken ona zarar verdiklerini de belirtmiştir. Akipek (1972) ise madenleri hasılat başlığı altında ürün kabul etmiştir. Akipek hasılatı tanımlarken ayrılırken asıl eşyaya zarar vermesine rağmen, arzın altında veya üstünde çok bol miktarlarda bulunduğu uzun süre yararlanılması mümkün olan şeyleri hasılat kabul etmiştir. Madenleri de bu açıdan düşünerek uzun süre tükenmeden kaldıklarını belirtip ürün saymıştır. Gürsoy ve ark. (1978) madenlere hiç değinmemelerine rağmen taş ve kumu Akipek ile aynı mantıkla hasılat kabul etmişlerdir. Küley (1959) ise madenleri Yargıtay'ın 1950 yılında verdiği bir karara dayanarak ürün kabul etmemektedir. Gereğe olarak da madenlerin belirli aralıklarla yeniden oluşmadıklarını göstermiştir.

Bir maden cevheri kullanılmak amacıyla yeryüzüne çıkarıldığı andan itibaren ürün niteliğini kazanır. Ülkemizde bütün madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ve içinde buldukları arzın mülkiyetine tabi değildir (Maden K. Madde 4). Madencilik faaliyetlerindeki izinler Bakanlar Kurulu tarafından verilir. Maden Kanunu'nun 7. maddesinde 2004 yılında yapılan değişikliklerle¹⁴ orman alanlarındaki madencilik faaliyetlerinde de yetki Bakanlar Kurulu'na bırakılmıştır. Sadece Çevre ve Orman Bakanlığı'nın görüşünün alınması yeterli görülmüştür.

¹³ ORMAN KANUNU Madde 6- Devlet ormanlarına ve Devlet ormanı sayılan yerlere ait her çeşit işler Orman Genel Müdürlüğüne yapılır ve yaptırılır.

¹⁴ 5177 sayılı Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

4.4. Çeşitli ülkelerdeki ürün kavramı

Çalışmanın bu bölümünde orman ürünleri konusunda diğer ülkelerdeki yaklaşımlar incelenecektir. Bu kapsamda özellikle Avrupa Birliği Ülkeleri olmak üzere on altı ülke incelenmiştir¹⁵. İncelenen ülkelerin orman ürünü olarak odun dışında neleri gördükleri ve bunlardan yararlanmayı hangi esaslara oturttukları ortaya konmaya çalışılacaktır.

4.4.1. Çeşitli ülkelerdeki orman ürünleri ve onlardan yararlanma

İncelenen tüm ülkelerde benzer şeyler orman ürünü sayılmıştır. Avusturya (The Austrian Forest Act, 1975), İsveç, İspanya (Aydın-Coşkun, 1998), Fransa (Forestry Code, 1979), Finlandiya, Büyük Britanya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya ve Slovakya (Bauer, 2004) genelde odunu ve bitkisel kaynaklı ürünleri orman ürünü saymışlardır. Bu ürünler genel olarak kiraz, çilek gibi meyveler, çiçekler, kuru ince ve normal dallar ve orman zeminindeki kozalaklar ve fındık, ceviz gibi kabuklu meyvelerdir. Almanya ise bu noktada farklılık göstermektedir. Almanya'da (Bauer, 2004) soyları tehlikeye düşen bitki ve hayvan türlerinin avlanmasına yasaklama getirilmiştir. Bu kanunda hayvanlar ile bitkiler aynı yerde söylendiğinden, hayvanların da ormanların ürünü olarak kabul edilebileceği anlaşılmaktadır.

İncelenen hemen bütün ülkeler yararlanma konusunda benzer yaklaşımlar göstermektedirler. Bu ülkelerin çoğunda dileyen herkes, kişisel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla orman ürünlerinden yararlanabilir. Ancak ticari amaçlı yararlanmalar orman sahibinden ya da bakanlıktan alınacak izinlere tabi tutulmuştur.

4.4.2. İncelenen ülkelerin Türkiye ile karşılaştırılması

Odun dışı orman ürünleri konusunda belli başlı Avrupa Birliği ülkelerine bakıldığında benzer yaklaşımlar içinde oldukları görülmektedir. Hemen bütün ülkelerde kişisel ihtiyaçları gidermek amacıyla odun dışı orman ürünlerinden yararlanma serbest bırakılmıştır. Bu durum ülkemizle de temelde benzerlik göstermesine rağmen farklılık da vardır. Temeldeki en büyük fark incelenen ülkelerin hepsinde kişisel ihtiyaçlar için yararlanma serbest bırakılmıştır. Bizde ise her türlü yararlanma yasaklanmış, kişisel ihtiyaçlar için olsa dahi izne bağlanmıştır. Ancak kanun ve yönetmeliklerde yasaklanmış olmasına rağmen, herkes orman yan ürünlerinden, kişisel ihtiyacını karşılamak üzere örf ve adet hukukuna göre yararlanabilir.

Odun dışı orman ürünlerinin ne oldukları konusunda da yine benzer şeyler sayılmıştır. Genelde meyveler, dallar ve mantarlar ürün olarak sayılmıştır. Mevzuatımızda sayılan sığla, reçine, şimşir, çıra gibi ürünler diğer ülkelerde sayılmamıştır. Sayılan bu ülkeler arasındaki en önemli fark Almanya'da ortaya çıkmaktadır. Almanya'nın Federal Doğa Koruma Kanunu incelendiğinde av hayvanları

ile diğer bitkisel kaynaklı orman ürünlerinin aynı maddede ele alındığı görülmektedir. Bu durumda Almanya'da av hayvanlarının da orman ürünü sayıldığı anlaşılmaktadır.

Slovenya'da saydığı ürünlerde hayvanlara da yer vererek diğer ülkelerden ayrılmaktadır. Bu ülke orman içinde yaşayan vahşi hayvanları ormanın ürünü olarak görmüş ve onlardan yararlanmayı Slovenya Orman Kanunu ile düzenlemiştir. Türkiye'de orman içinde yaşayan hayvanların ormanın bir ürünü olup olmadıkları tartışmalı olmakla birlikte onlardan yararlanma Kara Avcılığı Kanunu ile düzenlenmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Ürün kavramı bir şeyden özgülenme amacına göre belli aralıklarla elde edilen edinimler olarak tanımlanabilir. TMK'na göre ürün, doğal ürün ve hukuki ürün olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal ürünler de kendi aralarında hakiki anlamda doğal ürün ve hasılat şeklinde ayrılmaktadırlar. Ormancılık çalışmalarında ürün çeşitlerinin hepsine rastlamak mümkündür.

Öncelikle ormanların asli doğal ürünü odundur. Ancak çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi bütün ağaçları ürün saymak yanlış olacaktır. TMK'na göre ağaçlar, diğer kaynaklar gibi, buldukları arazinin bütünleyici parçalarıdır. Ancak Orman Amenajman Planları'nda kesilmesi için belirlenip damgalanan ağaçlar, bütünleyici parça olma özelliklerini kaybedeceklerini söylemek yerinde olacaktır. Çünkü bu noktada ağaçların belirli bir süre sonra kesilecekleri kesinleşmiştir. Bu ağaçlar ürün olma özelliğini kazanmaktadırlar. Doğal ürünlerin hepsi başlangıçta bütünleyici parça konumundadırlar. Parçası oldukları eşyanın kaderine terk edilmişlerdir. Daha açık belirtmek gerekirse asıl eşyadan ayrı olarak üzerlerinde hiçbir hak kurulamaz, bu durumda ayrı olarak satılamazlar. Ağaçlar açısından konu incelenirse orman arazisinden ayrı olarak düşünülmemeyceklerini söylemek gerekmektedir. Ormanların hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamayacakları, gerek 1982 tarihli gerekse daha önceki 1961 tarihli Anayasalar ile güvence altına alınmıştır. Bu durumda ağaçlar da ormanın en temel parçası olduklarından, ormandan ayrı olarak mülkiyete konu olmayacakları sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak ağaçların ilgili planlarda kesilmeleri için karar verildiğinde sonuç değişmektedir. Kesilmesi için ayrılan ağaç bütünleyici parçadan taşınır mala dönüşecektir. Eğer ağaçların ürün olamayacağı, bütünleyici parça olarak kalacakları söylenseydi onlardan asla faydalanılamayacağı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada kesilmesi için ayrılan ağaçların ürün olacaklarını tartışmak bile yerinde olmayacaktır.

Ağaçlar bazı durumlarda damgalanmadan, Dikili Satış Yöntemi ile satılabilmektedir. Bu yöntemde satış sözleşmesi yapıldığı anda ağaç ürün haline gelmektedir.

Ağaç gibi ağaç dışındaki orman ürünleri olarak reçineyi, defne yaprağını ve onun yağını, meşe palamutunu, sığla yağını ve buhuru, mazıyı, çam fıstığını, ıhlamur çiçeğini, keçiboynuzunu, kestaneyi, sumacı, mahlebi, sahlebi, kitreyi, meyan kökünü ve onun özünü ve hatta orman toprağını dahi orman ürünü saymak mümkündür. Bunlar odun dışı orman ürünü ve orman yan ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bunların ürün haline gelmeleri olgunlaştıkları ve Orman İdaresi'nin bunlardan yararlanma izni verdiği andır.

¹⁵ Bu konu ile ilgili olarak Avusturya, Finlandiya, Fransa, Almanya, İsveç, İspanya, Büyük Britanya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Slovakya, Slovenya, Libya, İran ve Ürdün incelenmiştir.

Ancak orman köylüleri kişisel ihtiyaçlarını karşılamada Kanun Koyucu tarafından serbest bırakıldıkları için olgunlaşma anlarını ürün haline geldikleri an olarak saymak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bitkisel kaynaklı orman ürünlerinin yanında bir de bitkisel kaynaklı olmayan orman ürünleri bulunmaktadır. Bu ürünleri ormanın ürünü olarak av hayvanları ve orman içi sular, orman arazisinin ürünü olarak da madenler şeklinde belirlemek yerinde olacaktır. Av hayvanlarından, Merkez Av Komisyonu Kararları'na belirlenen hayvanlar, avlanmalarına izin verilen tarihler içerisinde ve o yerde avlanmasına izni olan kişiler tarafından avlanırlarsa ürün haline gelir. Bu tarihlerin dışında avlananlar ve avlanmalarına izin verilmeyen hayvanlar bütünüyle parça durumundadırlar. Başka bir deyişle sahihsiz maldırlar. Orman içi sular ise yer yüzüne çıktıkları andan itibaren belirlenen miktarlarda kullanıldıklarında ürün olmaktadır. Madenler ise yeryüzüne çıkarıldıkları ana kadar bütünüyle parça, o andan sonra ise ürün olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi ürün konusunda bazı tartışmalar söz konusudur. Öncelikle odun dışı orman ürünlerine gereken önem verilmemektedir. Türkiye Ormancılığında odunun esas alındığı bir üretim şekli söz konusudur. Buna rağmen üretilen odun miktarı, ülke talebini karşılayamamaktadır. Diğer taraftan odun dışındaki orman ürünlerinde ise Türkiye, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça gerilerde kalmaktadır. Ormanların sağladığı manevi ürün ya da hizmet kavramı gibi fonksiyonlar gözardı edilmeden odun üretimini arttıracak yeni çareler bulunmalıdır. Bunun için en başta son yıllarda hızla artan orman tahribinin azaltılarak ağaç serveti korunmaya çalışılmalıdır.

Orman ağaçlarının hangi noktada ürün haline geldiği de tartışılması gereken bir konudur. Bu konu bazı yazarlar kesilmesine karar verilen ağacın ürün haline geleceğini belirtmektedirler. TMK'da bir şeyin ancak özgülendiği amaca göre olgunlaştıktan sonra ürün haline gelebileceği belirtilmektedir. Buna karşılık ağaçlarda bu şekilde bir olgunlaşmadan söz etmek mümkün değildir. Bir alandaki ağaçların hepsi aynı amaç için özgülünmüşlerdir ve aynı olgunluğa sahiplerdir. Onun için bu yazarlar kesim kararı verilen ağaçlar herhangi bir olgunlaşma durumuna bakılmaksızın ürün kabul edilmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Çalışmanın önceki kısımlarında da belirtildiği gibi bir ağacın ürün olup olmaması ona karşı işlenen suçları değiştirmektedir. Kesilmesi için ayrılmayan bir ağaç kesildiğinde bu eylemi gerçekleştiren kişinin ağaç kesme suçunu işlediği kabul edilir ve 6831 sayılı Orman Kanunu Hükümlerine göre cezalandırılmaktadır. Burada bir sorun yoktur. Ama kesilmesi için ayrılan ağaç başka bir kişi tarafından, izinsiz kesildiğinde durum karışmaktadır. Genel uygulama, bu kişiyi de ağaç kesme suçuna göre cezalandırmaktadır. Ancak kesim kararı verilen ağacın artık ürün haline gelip, taşınır mala dönüşeceği de düşünülebilir. Bu durumda ağaç Orman İdaresi'nin veya dikili satışlarda üçüncü bir kişinin mülkiyetine girmiştir. Sonuç itibariyle eylemi gerçekleştiren kişi başka bir kişinin eşyasını alı koymuştur. Böylece bu kişinin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre, hırsızlık suçuyla cezalandırılması gerekmektedir. Yürürlükten kalkan eski Ceza Kanunu'nun 492. maddesinin 8. bendinde ormanlarda işlenen hırsızlık suçu tanımlanırken, kesili haldeki odunun götürülmesi bu suç oluşturuyordu. 2004 yılında yürürlüğe giren yeni yasada da 141. maddede "zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır malın alınması" denilerek hırsızlık suçunun ancak taşınır mallarda işlenebileceği belirtilmiştir. Sonuç olarak Ceza

Kanunu'na bakıldığında henüz taşınır mala dönüşmemiş bir şeyin alınmasının hırsızlık suçuyla cezalandırılmayacağı görülmektedir.

Bir başka tartışılması gereken konu av hayvanlarının, suların ve madenlerin ormanların ürünü olup olamayacaklarıdır. Burada göz önüne alınması gereken üç nokta vardır. Birincisi bu varlıklar ormanlardan çıkarıldıklarında hem kendilerinde hem de ormanlarda bir kayıba neden olup olmadıklarıdır. Başka bir deyişle ormanların bütünüyle parçası olup olmadıklarıdır. İkinci nokta ise tekrarlanıp tekrarlanmadıklarıdır. Üçüncü nokta ise av hayvanları, sular ve madenlerin oluşumuna, ormanların bir katkısının bulunup bulunmadığıdır.

Özellikle suların ve madenlerin çıkarılmalarının bir kayba neden olacağı açıktır. Genel görüş av hayvanlarında böyle bir kaybın olmadığıdır. Ancak bazı av hayvanlarının, yalnızca belirli bir bölgedeki belirli bir ormanda yaşayabildikleri bilinmektedir. Bu bölgenin dışına çıkarıldıklarında, aynı ağaçlardan oluşan bir orman dahi olsa yaşamlarını sürdüremedikleri görülmektedir. Doktrinde bazı yazarlar balıkları, sudan çıkarıldıklarında yaşayamayacaklarından hareketle, bütünüyle parça kabul etmektedirler. Av hayvanlarını da bu nedenle ormanların bütünüyle parçaları olarak görmek yerinde olacaktır.

Tekrarlanmaları noktasında, bu ürünlerin üçü de tekrarlanmayan ürünlerdir. Ancak daha önce de ağaçlar için belirtildiği gibi bu ürünlerdeki yararlanmadan dolayı meydana gelen azalmalar önemsiz boyuttadır.

Ormanların bu şeylerin oluşumuna bir katma değer katıp katmadıkları konusunda ise gerek av hayvanlarına gerekse sulara ormanların bir değer kattıkları açıktır. Av hayvanlarının orman olmayan bir yerde yaşamlarını sürdüremeyecekleri ya da çok zorlanacaklarının belirtilmesi gerekmektedir. Sularda ise ormanların, hem intersepsiyon, transpasyon gibi yöntemlerle suların oluşmasına hem de buldukları çevreyi etkileyerek su kalitesinin artmasına yardımcı oldukları bilinmektedir. Orman içindeki madenler ise zaten ormanların değil orman arazilerinin ürünü sayılmaktadırlar.

Ayrıca biyolojik olarak yapılan orman tanımlarında ormanların yalnızca bitkilerden oluştuğu belirtilmemiştir. Ormanlar tanımlanırken ağaçların yanında yaban hayvanlarının, toprağın, toprak içindeki mikro organizmaların, orman içindeki yer altı ve yer üstü sularının ormanların birer parçaları oldukları söylenmiştir. Özellikle av hayvanları ve sular bu açıdan da orman ekosisteminin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadırlar.

Orman ürünlerinin hemen hepsinden yararlanmada Orman Genel Müdürlüğü (OGM) sorumlu tutulmuştur. Orman ürünü olup olmadıkları tartışma konusu olan av hayvanları ve orman içi sular konusunda dahi yetki büyük oranda OGM'ye verilmiştir. Ancak madenler konusu istisna oluşturulmaktadır. Yeni çıkarılan yasalarla Çevre ve Orman Bakanlığı yalnızca görüşü alınacak bir duruma getirilmiştir. Daha da önemli nokta ise orman arazilerine ve ormanlara büyük zararlar verecek taş ve kum çıkarılma işlemlerinde Çevre ve Orman Bakanlığı tamamen devre dışı bırakılmıştır.

Ayrıca 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nda Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun gördüğü alanları turizme açabileceği söylenmiştir. Bu kanunun 8. maddesinin (1) fıkrasında orman alanlarının turizm tesisleri için kullanılabilirliği ve bu alanların Kültür ve Turizm Bakanlığına özgüleneceği belirtilmiştir. Bu madde ile orman alanları daha da daraltılacağı açıktır.

Sonuç olarak; ormanların tüm faydalarının yanında, orman ürünlerine olan ihtiyaç da giderek artmakta ve bu ihtiyaç karşılanamamaktadır. Bu nedenlerden dolayı mevcut orman alanlarının korunması ve bu alanları daraltacak özgülendirmelerin önüne geçilmelidir.

6831 sayılı Orman Kanunu'ndaki orman tanımı günümüz şartlarında yetersiz ve dar kalmaktadır. Bu tanım orman ürünlerini, özellikle ormanların vazgeçilmez unsuru olan hayvanları ve orman içi suları da kapsayacak şekilde geliştirilmelidir.

Orman alanlarındaki madencilik çalışmalarında Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yetkisi artırılmalıdır. En azından Maden Kanunu'nun 7. maddesindeki "görüşü alınır" ifadesi yerine "oluru alınır" ifadesi getirilmelidir. Orman içinde taş ve kum ocakları açmak gibi orman ekosistemine geri dönüşümü imkansız işlere izin verilmemeli, en azından izin verme yetkisi Çevre ve Orman Bakanlığı'na verilmelidir.

Av hayvanlarında her türlü yetki Çevre ve Orman Bakanlığı olmasına rağmen orman içi sulara yetkinin kimde olduğu konusunda çelişki vardır. Bu çelişkiyi düzeltmek amacıyla Yeraltı Suları Hakkındaki Kanun'un 7. maddesine ormanlar için istisna getirilmelidir. Çünkü Orman idaresi'nin orman ürünlerinin yönetilmesi konusundaki yetkileri artırılmalıdır.

The Concept of Fruits in Forestry

Yavuz Özhan Türker

Istanbul University, Faculty of Forestry, Department of Law of Forestry
34473 Bahçeköy /Istanbul

Tel: 0 532 500 09 16, e-mail: ozhan_turker@yahoo.com

Abstract

The purpose of this study has been to determine the forestry products; to set the procedures and bases for benefiting from these types of products in Turkey as well as in the world; and to determine the comparison of the elements mentioned above.

The material implications are described thoroughly and the borders of forests are presented according to the Civil Code and the Forest Law.

The following chapters of the study show what the products in forestry are, which products considered to be natural and lawful. In addition it has been stated that natural forest products split into two groups: wood products and non-wood products.

Further on in the study, research on types of products that are considered as forestry products in EU and other countries and their benefiting procedures have been analyzed

At the final stage of this study, based on the general evaluation regarding the subject several conclusions have been presented.

Keywords: Fruit, natural product, lawful product.

1. Introduction

Basicially the term "product" have similar meanings but in different kind of work fields take different meanings. In this work the fruit meaning of product will be studied. In doctrin Akipek described the fruit as " the economic income and revenue from corporal or incorporeal goods" (Akipek, 1972). The concept of Fruit is divided into two as Nature Fruits and Legal Fruits. And Nature Fruits divided into two by itself as Revenue and Real Nature Fruits.

2. Results and Discussion

The Nature and Legal Fruits that are described in Turkish Civil Code, can be seen in forests. But before beginning the Fruit subject, it will be proper to go over the incident and appendage concepts that are complementary in forestry.

All things that are on the forest lands and can't be separated without doing any harm to the land or to itself, are named incidents. Trees, sources in the forest and other buildings and facilities are considered as incidents to the forest land. Appendage is defined as all movable goods that are allocated for the benefits and functions from the forest.

Product concept in forestry is separated to two as natural fruits and legal fruits, like in objects law. Natural fruits are also divided to two in itself as main products and side products (non-wood products). We can also divide side products into two as vegetal and non-vegetal products.

In the Forestry Law's 16th, 17th and 18th. articles, the income from the works being done, create the woods' legal fruit. Fresh or dry trees, barks, pine wood, tar, gum, the coal that came from trees, also linden blossoms, acorn, all kinds of wood cover, arbor vitae cone, medical and industrial plants and seeds also soil, sand and pebble are considered as wood products. Also waters in the wood, mines in the wood and hunting animals can be accepted as natural fruits.

Using these fruits are bound to different permissions. In foreign countries using them for personal needs are free, but using them for commercial reasons are bound to permission. In turkey there is no separation. But in some places using them for personel needs are free according to customs and habits.

3. Conclusion

With all kinds of benefits from woods, the need for the wood products are increasing and this need cannot be answered. Because of this, the existing fields must be preserved and allocations must be prevented.

The definition of forest in the 6831th Forestry Law is incappable and hollow in our time. This definition must be expanded to contain animals and forest waters.

The authority of the Ministry of Environment and Forestry must be increased in mining works in the forest fields. At least in the Mining Law's 7th. article, the term "asked for opinion" must be changed to "asked for permission". The opening of stone or sand mines in the forest should not be allowed, or at least the authority to allow opening these mines must be given to the Ministry of Environment and Forestry.

The authority for the hunting grounds is The Ministry of Enviroment and Forestry but who is authorized for the forest waters is a gray matter. To correct these matter in the Undergorund Waters Law's 7th. article there must be an exception for the forests. Because the authority of the Forestry Management on the managing of forest products must be increased.

References

- Akipek, J.G., 1972.** Türk Eşya Hukuku Birinci Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Ayanoğlu, S., 1986.** Hukuksal Açıdan Orman Emlaki ve Orman Mülkiyeti'nin Temelleri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ayanoğlu, S. ve Y. Güneş, 2003.** Orman Suçları Ders Kitabı, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul, 975-404-693-X.
- Aydın-Coşkun, A., 1998.** Türkiye'de Ormanlardan Yararlanmanın Yasal Esasları, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bauer, J., M. Knüvillä ve F., Schmithüsen, 2004.** Forest Legislation in Europe [online], United Nations, www.uncece.org/trade/timber/docs/dp/dp-37.pdf [Ziyaret Tarihi: 15 Ocak 2008].
- Berktaş, S., 1976.** Aynı Haklar (Medeni Kanununun 618-784. Maddelerinin Şerhi) Cilt 1, Balkan Basım ve Ciltevi, Ankara.
- Bozkurt, Y., F. Yaltrık ve M. Özdönmez, 1982.** Türkiye'de Orman Yan Ürünleri, Taş Matbaası, İstanbul.
- Ertaş, Ş., 2004.** Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Eşya Hukuku, Ekin Kitabevi, Ankara, 975-347-831-3.
- Esener, T. ve K. Güven, 1996.** Eşya Hukuku, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 975-7313-06-8.
- Esmer, G., 1967.** Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili, Şark Matbaacılık, Ankara.
- Feyzioğlu, F.N., 1958.** Zilyedlikte İade'nin Mevzuu ve Şümülü, Baha Matbaası, İstanbul.
- Forestry Code, 1979.** <http://faolex.fao.org/faolex/index.htm> [Ziyaret Tarihi:22 Ocak 2008].
- Güneş, Y., 2001.** Orman Suçlarının Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gürsoy, K.T., F. Eren ve E. Cansel, 1978.** Türk Eşya Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Iqbal, M., 1995.** Trade Restrictions Affecting İnternational Trade in Non-Wood Forest Products (Non-Wood Forest Products-8), Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 92-5-103767-1.
- Karahasan, M.R., 1991.** Türk Eşya Hukuku 1. Cilt, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 975-486-147-1 (Cilt No), 975-486-146-3 (Takım No).
- Kızmaz, M., 2000.** Policies to Promote Sustainable Forest Operations and Utilisation of Non-Wood Forest Products, Harvesting of Forest Products. 2-8 October 2000 Menemen-İzmir: International Labour Organization 97-108.
- Kuley, M. M., 1959.** (Medeni Kanunda ve Tatbikatında) Mütemmim Cüzüleri, Tabii Semereler ve Teferruat, Sermet Matbaası, İstanbul.
- Oğuzman, M. K., Ö. Seliçi, ve S. Oktay-Özdemir, 2004.** Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 975-368-235-2.
- Özdönmez, M., T. İstanbullu, A. Akesen, ve A. Ekizoğlu, 1996.** Ormançılık Politikası, İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul, 975-404-429-5.

- Özüğurlu, E. ve M. Düzgün, 2000.** Policies to Promote Sustainable Operations and Utilization of Non-Wood Forest Products in Turkey, Harvesting of Forest Products. 2-8 October 2000 Menemen-İzmir: International Labour Organization 97-108.
- T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı. 2006.** Orman Nedir? [online], Ankara, <http://www.cevreorman.gov.tr/or00.htm> [Ziyaret Tarihi: 28 Aralık 2007]
- TDK Sözlüğü, 2006.** Ürün [online], www.tdk.gov.tr/TR/SozBul [Ziyaret Tarihi: 22 Ocak 2008].
- The Austrian Forest Act [online], 1975.** <http://foolex.foo.org/docks/7409.pdf> [Ziyaret Tarihi: 22 Ocak 2008].
- Ulukut, B., 1979.** Türk Orman Hukuku (Ceza Hükümleri) 2. kitap, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.
- Velidedeoğlu, H.V., 1969.** Medeni Hukuk, Gün Matbaası, İstanbul.
- Wieland, C., 1946.** Kanunu Medeni De Aynı Haklar, Yeni Cezaevi Basımevi, Ankara.